

תוצאות חיים

שיעור מפי מרח הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א - פוסק עדת תימן

י"ל ע"י התאחדות בני הישיבות ובסיוע מוסדות יד מהרי"ץ

גליון 118
פרשת מטות
ה'תשפ"ב ב'ש"ג

נושאי השיעור: א. מה טען זקן ספרדי למרח שליט"א בכותל המערבי - טענות נגד מבטא התימנים באות ג' - פריכות לטענות הנ"ל והוכחות נפלאות להיפך - כיצד ניתן לראות גלי קול. ב. דברי הרב מאזוז בביאור מדוע בא טעם ה'פסק' - תמיחה רבתי על דבריו - ביאור בדרך צחות מי בא לרבות רבינו בחיי שעתידי לתן את הדין.

והתשובה לזה היא שאומרים זאת לפי סדר יציאת המבטא מהפה ולא לפי סדר האותיות, ולכן אות א' היא הראשונה ולאחריה ה' ובסוף ע' שהיא הכי עמוקה. וא"כ עכשיו נלך לאותיות גיכ"ק, נראה שזה בדיוק לפי הסדר, שהנה מבטא הג' היא הכי קרובה לשיניים ויוצאת מתחילת החיך ולאחריה י' שהיא יותר עמוקה ולאחריה כ' ולאחריה ה' שהיא הכי פנימית.

הערה חמורה על המשנים מחולם לצירי

אצל השרעבים המבטא שונה, להם אין את האות ג' כמו שאצלנו, וכי"ו יש אצלם שיבוש גדול שהם לא יודעים לבטא את החולם נכון, שבמקום להגיד "ויולך" הם אומרים "וי'לך". מבטא החולם קשה לאומרו. וא"א לתקן אותם. אבל זה מביא הרבה שיבושים למשל, כתוב "וירא את אלישע בן שפל והוא חורש", הם קוראים והוא חרש. ואלו שיבושים עצומים לאורך כל הדרך, ובאמת שישנם כאלו שמודים ומתקנים את עצמם, אך ישנם שמתעקשים ונשארים בטעותם.

בנפלאות מתורתך פרשת קרח דף שס"ו הבאנו מש"כ בספר קורא הדורות, על ההבדל שבין המבטא הנכון של אנשי צנעא ואגפיה, לבין אנשי שרע בועדן וסיבוכתייהם וכו' ע"כ.

מי שיקרא לפי המילים לא יבין מה זה 'שרע בועדן', אבל זה לא טעות, אלא בכונה נכתב כך והכוונה שרעב ועדן, אבל לא רצינו שיהיה 'פיצוץ', או הפכנו את המילים, ואגלה לכם 'סוד', שישנם כמה מקומות בספרים שלי שאני מסתיר דברים על ידי הפיכת האותיות ולמשל קפאח כתוב הפוך חאפק, וכהנה רבות, וזה בשביל לא למשוך את העיניים, אבל מי שמתעמק מבין.

נמשיך בלשונו, ובפרט שמחליפים החולם לצירי לא ידעו ולא יבינו בחשיכה יתהלכו, וע"י היפוך הניקוד נעשה חירוף וגידוף ח". כגון וידעת היום וגו' כי "י" הוא האל"דים וגו' אין עוד (דברים ד', ט"ו), והם אומרים אין עד, כי בחולם ר"ל שאין עוד אלוה זולתו וזהו סוד היחוד והאמונה. והאומר אין עד, כופר בעיקר, ר"ל שאין עד להעיד בברור, וכן והתקדשתם והיתם קדושים כי קדוש אני י"י (ויקרא י"ט, ב'), ר"ל להתקדש בקדושה עליונה כי חלק חלק י"י עמו, ולכן כי קדוש הוא בכל מיני קדושות. והם אומרים קדשים קדש בצירי, הופכים הקערה על פיה, ולא יעשה כזאת בישראל שנאמר (דברים כ"ג, י"ח) ולא יהיה קדש מבני ישראל וכו' עכת"ד ובנפלאות מתורתך הארכנו יותר בדבריו יעו"ש.

וההוכחה לכך שזה טעות, הוא זה שבמחוז צנעא שאומרים שלום כמו שצריך, הנשים לא יודעים לומר כך, הנשים שם מברכות 'שהכל נהיה בדברך' וזה מפני שהם לא הם לומדים, וא"כ פירושו שמי שלא מלומד עתיד הוא לטעות, ויש לה רמז בפסוק שכתוב "ואחיותיהם צרויה" דהיינו האחיות אומרות צרויה, בצירי.

אנחנו נסיים כאן, ורק בעקבות ששמעתי בזמן האחרון שמפיצים את הטענה הזאת שהתימנים לא צודקים במבטא של הג', ואנשים לא יודעים מה לעשות, דברנו ע"ז כעת, אמנם ישנם עוד כמה הוכחות אלא שלא הספקנו, ואי"ה בשיעור נוסף.

א.

טענת זקן ספרדי נגד מבטא האות גימ"ל של התימנים

ישנו דבר משמח¹.

כולם מודים שהתימנים מבטאים נכון את כל האותיות, אבל חוץ מאות אחת, והיא האות ג' הדגושה. ישנם כאלו 'הוגנים' שאומרים התימנים צודקים, מבטאים את כל האותיות נכון, אך חוץ מאות גימ"ל. אבל ישנם כאלו שלא ישבחו, רק ימצאו מה לא טוב לדין אצלם².

אנחנו בפרשת 'קרח', כשהייתי 'ישיבע בוחר' בישיבת קול תורה בשנת תשכ"ח - בשנת תשכ"ז היה מלחמת ששת הימים - הלכתי לכותל המערבי ראה אותי זקן ספרדי ואמר לי "מה אתם התימנים אומרים, ויגח גר" מה הוא היה שור נגח?!". זוהי הפעם הראשונה ששמעתי שאלה זאת. עניתי לו, לא אומרים שור נגח (כמבטאם) אלא שור נגח, והוא לא הבין והמשיך להתוכח, אך כיון שהוא היה זקן וכנראה מישהו הכנים לו את הטענה הזאת מגיל צעיר, לא היה עם מי לדבר. היה צריך לשאול אותו הפוך, כתוב כי יקח אישה אשה, ולפי מבטאנו הקריאה שלהם נשמעת כי יגח איש אישה, וכי האיש צריך ליגח את האשה...

הדבר פשוט הוא שאי אפשר להקשות ממבטא למבטא, אבל הם מתחכמים, הם טוענים שאת האות ג' לקחנו מהערביים, שבשפה הערבית יש אות גים, וזה לטענתם האות גימ"ל שלנו, וראייתם היא ממש"כ בספר יצירה ובכל ספרי המדקדקים שאותיות גיכ"ק מקורם מהחיך, והם טוענים בשלמא אותיות יכ"ק מקורם מהחיך³, אבל האות גימ"ל, אם כמבטאנו אי"ו מהחיך אלא מהשיניים. ובהכרח א"כ שמבטא הגימ"ל, הוא כמבטאם [שזה בעצם האות ק' במבטאנו].

הגים הערבית יוצאת מהחיך ולא מהשיניים או מהלשון

וברצוני להוכיח שדוקא מבטאנו הוא נכון, ראשית, ודאי שמבטא האות גימ"ל, הוא מהחיך, והם לא מכירים בדיוק את המבטא שלנו, הם חושבים שמבטאנו הוא כמו האות ז' במבטא צרפתי, כמו שאומרים החסידים ויוניץ, פנוביץ, ובכד"ג המבטא יוצא מהשיניים ולא מהחיך, אבל האות גימ"ל במבטא שלנו היא ודאי מהחיך, ופעם הרב יהוא אלשיך זצ"ל בוקנתו אמר "איני יודע מה הספרדים טוענים שמבטא הגימ"ל שלנו הוא משיניים, תראו, אני זקן ואין לי שיניים, וככ"ו אני מבטא את האות גימ"ל".

הוכחה נפלאה להנ"ל משינוי סדר האותיות גיכ"ק

עכשיו תראו הפלא ופלא איך זה מדויק, הנה אותיות אה"ע הם אותיות גרוניות, ויש לשאול מדוע לא אומרים זאת לפי הסדר אל"ף ואח"כ ה"א,

¹ השיעור נמסר ערש"ק פרשת קרח.

² ישנו כלל שכשרוצים לומר ביקורת למישהו, אם רוצים לשם שמים באמת, לא מתוך נגיעות או מידות רעות, בתחילה משבחים אותו על שאר דבריו, ואח"כ אומרים לא את הטעות שיפור, בכך מראה שהוא רוצה לטובתו.

³ ומי שרוצה לבדוק זאת יכול לבדוק היטב מול מראה, וכך אפשר לראות בדיוק את מקור מוצא האותיות.

פירכת הטענה מדברי רס"ג

דברנו על המבטא של האות ג', והבאנו שני הוכחות, ראשית אמרנו שלא יתכן שמוצא המבטא הוא מהשיניים, ועוד הוכחה מסדר האותיות גיכ"ק.

ועכשיו נסיף עוד בעניין זה ממש"כ בנפלאות מתורת פרשת קרח דף ש"ע, שם הובא ראיית הטוענים נגד האות ג'מל שלנו, מדברי רבינו סעדיה גאון שמוכח מדבריו שלא ביטא כמבטאנו ולא נכנס לגוף הראיה, אבל מ"מ, אני תמיה מה ראיה היא זו, וכי זו הוכחה וכי רס"ג הוא הקב"ה... נכון, בסדר, רס"ג לא עשה כך, אבל מ"מ בכ"ז א"ז כמשה מפי הגבורה, וב"ה שמצאתי ראיה שהתימנים עוד בזמן רס"ג ביטאו את האות ג'מל כמו הגים הערבית, ובנוף טענתם מדברי רס"ג, הנה לרס"ג ישנו פירוש על ספר יצירה, ושם כתב לעניין האות דל"ת ששם מבואר שישנה אות דל"ת רפויה, והוא כותב שאצלנו אין את האות הזאת ולא קיבל את האמור שם⁶, אע"פ שהוא מודה שספר יצירה נתחבר ונכתב ע"י חכמי המשנה, טען שהוא נכתב לפי מנהג מקומם שהוא ארץ ישראל. וא"כ נפלה הראיה, ואם הוא לא קיבל את דברי חכמי המשנה, מה הטענה עלינו שאנו נקבל דבריו.

הוכחה נפלאה ביותר מראיית גלי קול דרך מחשב על האות ג'ים הערבית

בספר אור ההלכה הובא בענייננו דבר מיוחד.

ואת"ד, כתוב "וכל העם רואים את הקולות", האם אפשר לראות קולות, היה יהודי צרפתי גוגנייס עסק במחקר והתעסק הרבה במחשבים וכו', וב"ה התקרב ליהדות והתחיל ללמוד תורה, וכשהגיע לפסוק הנו, תמה כיצד אפשר לראות קולות, ואז נזכר שראה פעם באיזה מחשב מיוחד שאפשר דרך המסך לראות גלי קולות, והתחיל לבדוק. והנה כשאמר את האות אל"ף יצא גלי קול בצורת האות אל"ף, וכך יצא לו בכל האותיות וזה רק בלשון הקודש ולא בשאר שפות, אבל כ"ז הויץ מהאות ג', רק האות הזאת 'התפססה' לו, אמרו לו, תנסה לומר את האות ג'מל כמו מבטא התימנים, ואז יצא לו גלי קול בצורת האות ג'. הפלא ופלא.

מקור הדברים הוא מהרב זמיר כהן שליט"א בספרו פלאי העולם, וזה כבר לא חשוד שיבוא ספרדי ויאמר כך. [ובאמת שדברתי עם גוגנייס הנו ואמרתי לו שברצוני לראות זאת בעיני שא"א להפריך טענה זו, והוא גר ברחובות ואמר לי תבוא, אלא שמצידי בסופו של דבר לא הסתדר]. ומי שרוצה יכול לראות את תמונות הגלי קול והם נמצאים גם בספרו של הרב זמיר כהן, והועתקו ג"כ בספר אור ההלכה.

כ"ז אמרתי מפני שלצערנו האנשים של הרב עובדיה יוסף או הרב מאוז מפיעים את הטענות שהזכרנו, ועל כן אמרתי להשיב על דבריהם

וכבר כתבתי בש"ע המקוצר (הלכות קריאת ס"ת) שמה שכתוב בילקוט יוסף שמבטא הגימל של התימנים היא טעות גמורה, כתבתי שזה בדיוק הפוך.

⁴ המשך עניין דלעיל משיעור שנמסר ערש"ק פרשת בלק.

⁵ ובאמת אצל האשכנזים ג"כ לא ידעו לבטאות את דל"ת רפויה, ואחרוני אשכנז כתבו על כך כמה תשובות, ולא נאמר דבריהם כיון שדאי זה טעות, והיום שנודע להם ממבטאנו חלקם ג"כ מודים, הגרש"ז אוירבך הבין שזה טעות. והרב שלום כסאר הסביר לו את כל המבטא, והגרש"ז שהוא איש אמת, הוא שינה ואמר כמבטאנו, וכן הגר"ש דבליצקי שינה כך ועד כיוצ"ב ואף הורה לאחרים לענות (כמובא בספר דרך ישרה עמוד קמ"ה יעו"ש [שם כתב ח"ל, ולפי דעתי אחר שנודע לנו האמת שע"ז אנחנו יכולים לקיים המצוה כתיקונה ממש ולצאת ידי כל הראשונים, הרי היינו צריכים לעשות כל אחד יום טוב ושמחה גדולה למי שהמזויות יקרות בעיניו יותר מאלפי זהב וכסף, וכמה נתחבטו בזה ומתחבטים בזה המוקדקים במצוות ומצטערים שלא יכולים לקיים מצוה זו שמתן שכרה בצידה, והכל משום שלא נודע להם היגיו הדל"ת הרפה ע"כ, עוד הובא שם שכן נהג הגאון רבי יעקב קמניצקי צ"ל וכמו שהובא בספר במחיצת רבינו עמ' מ"ט. העורך].

אבל תשמעו 'סוד', הבן של הגרש"ז, הרב עזריאל אוירבך, תשאלו אותו, הוא יאמר לכם, ששש, אל תגלה, לא לפרסם, אינני יודע מה הם חושבים, ותהי האמת נעדרת, אינני יודע.

דברי הרב מאוז מדוע בא פסיק בין שני מלים דומות

הנה אנחנו מדברים על דקדוק, וישנו עוד דבר שתמוה מאוד לענ"ד.

בחובת 'אור תורה' סיון תשפ"ב סימן קי"ט, הובא מאמר של הרב מאוז, 'חידושי משלי'. והנה בפסוק "כי נכח | עיני ה' דרכי איש" (משלי ה', כ"א) ישנו פסיק בין נכח לעיני. והרב מאוז כותב על כך בזה"ל הפסק בא להפריד בין החי"ת לעי"ן ואיננו טעם מפסיק כלל ע"כ.

הרב מאוז טוען שהפסיק בא רק כדי שלא נטעה ונבלע את האות ח"ת או העי"ן.

ובפרק ח' פסוק ל' כותב הרב מאוז ע"פ "ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום | יום" וגו', שגם שם יש פסיק וז"ל, אין זה מהפך לגרמיה, אלא הפסק בא להפריד בין שתי מלים דומות שלא ישמיט הסופר אחת מהן, כמו על אשר ילקטו יום | יום, ראשי | ראשי, עיני | עיני, וכיו"ב, וכלם בטעם משרת ע"כ.

ישנו מהפך, מה שאנחנו קוראים 'ושפר הפוך', והפסיק נקרא לגרמיה⁶, והרב מאוז טוען שהפסיק שבא בין שני המלים יום יום, הוא בא רק בשביל המעתיק, שלא יטעו לדלג ולכתוב רק מילה אחת. דהיינו הטעם רק לסימן בעלמא. [ומה דאיתא בגמ' נדרים דף לו: דפסיקו טעמים נתנו למשה מסיני, לדבריו צ"ל שטעם הפסק שאני, ואינו ניתן מסיני].

תמיהה גדולה בדברי הנ"ל

והרבה יש לתמוה, הרי מצינו בכמה מקומות שכתוב שני מלים בזה אחר זה, ובכ"ז אין פסיק, וכמו בבוקר בבוקר, וגם לגבי חידושו הראשון גבי נכח עיני ה', תמוה, שהרי ישנם הרבה מקומות שישנם אותיות קורבות, ובכ"ז אין פסיק, ולפי הבנתו מדוע יש חילוק בין המקומות.

אבל יותר מזה, אף לפי הבנתו, הנה בשלש עשרה מידות ע"פ "ויעבור ה' על פניו ויקרא ה' ה'" (שמות ל"ד ו'-ז') ישנו פסיק בין שני שמות הקדוש, ולפ"ד הרב מאוז, סימן הפסיק לא בא כדי שנפסיק אלא כדי שהכותב לא יטעה בטעות, ויחשוב שאחד מיותר.

והנה רבינו בחיי על הפסוק הנו' כתב בזה"ל, וידוע כי בין השם הראשון והשני יש הפסק ביניהם, וכל מי שלא הפסיק עתיד ליתן את הדין ע"כ. וא"כ פשוט מאוד שטעם הפסיק בא להפסיק, ומזור מאוד לומר שא"צ להפסיק בעוד שזה נגד מש"כ רבינו בחיי, ומה גם שמנהגם פשוט להפסיק כן ב"ג מידות.

ביאור בדברי רבינו בחיי בדרך צחות ובדרך הפשט

עכשיו ברצוני לשאול שאלה.

רבינו בחיי כתב 'כל מי שלא הפסיק עתיד ליתן את הדין', ה'כל' הזה שכתב הרבינו בחיי, מה בא לרבות, אפשר לומר בדרך צחות, שגם מי שחושב אחרת עתיד ליתן וכו'...

אומנם הפשטות היא, שכוונתו לרבות שלא נחשוב שעניין זה של ההפסקה שייך רק בקריאת התורה ולא בתפילה או בשמו"ת, [ויתכן נמי שבא לרבות שכך גם צריך להפסיק בתרגום ולמעשה לא כולם נוהגים כך ולכא"ו כך צריך לנהוג]. ומ"מ בדרך צחות זה כמו שאמרנו, שמי שחושב שהפסיק בא כדי שלא ישמיט הסופר...?

⁶ ובספר ללחם הביכורים ישנם שני פירושים בביאור המילה לגרמי יעו"ש.

⁷ רבינו בחיי כתב שעתיד ליתן את הדין, ונראה שטעמו ע"פ הסוד שלא גילה טעמו של דבר, ומנין לו לכתוב בזו חריפות אולם למעשה, הציבור כולו נוהג לעשות כך, אבל ישנו דבר שצריך תיקון, שעושים את הפסוק כאילו הוא מעמיד זה הפסקה יותר מדי גדולה, ואי"ז נכון, אלא העצירה העיקרית צריכה להיות בשם השני ולא בראשון.